

«Духовна репарація»: «Старосвітські дідичі» Миколи Гоголя

Вікторія Котенок

Національний центр театрального мистецтва Леся Курбаса, на сцені якого мають можливість грати різні театральні колективи, восени поновив покази вистав. І однією з листопадових прем'єр стала лірична комедія «Старосвітські дідичі» за повістю Миколи Гоголя. Це копродукція Центру Курбаса, Львівського гарнізонного будинку офіцерів і Мистецького об'єднання «Скарбонка»¹. Поставлена режисером Тарасом Жирком, вона є першою частиною проекту «Духовна репарація»: театральні діячі України, у зв'язку з останніми подіями в Україні та світі, об'єдналися з метою відстояти і зберегти для України суперечливі або вкрадені у неї постаті. Першим став Гоголь, у планах – Ілля Рєпін та Антон Чехов. Над втіленням «Старосвітських дідичів» працювали львівські актори Леся Бонковська, Ігор Гаврилів, Юрій Чеков, Борис Лобода (голос), а також Анна-Марія Шпетюк, яка є автором відеоживопису. Наприкінці серпня виставу показали у Львові, у Будинку офіцерів, а в листопаді – у Києві.

В основі вистави – однойменна іронічна повість Миколи Гоголя, яка стала першою із циклу «Миргород». Вона розповідає про українське подружжя Товстогубів – Пульхерію Іванівну (Леся Бонковська) та Афанасія Івановича (Ігор Гаврилів), про їхнє зворушливе, ніжне кохання і відданість одне одному. Вони були дідичами – заможними поміщиками, які володіли великим господарством і прожили, як кажуть, душа в душу. Життя їхнє було тихим, спокійним і безтурботним. Оскільки Бог не дав їм дітей, то всю свою турботу вони зосередили один на одному. Вони щедро пригощали і приймали гостей, які до них заїжджали, не звертали уваги на постійні обкрадання з боку управителя, лакеїв і дворових дівчат (бо земля завжди гарно родила і добра було більш ніж достатньо), все життя зворушливо зверталися один до одного з повагою на «ви». У цій повісті Гоголь з неабияким щемом і поетичністю описує красу українського села, те, що оточує будинок дідичів (дерева, пташки, трави), господарство з безкрай-

¹ Генезу ведуть від австрійського графа, відомого землевласника і мецената Станіслава Мартина Скарбека, який за власні кошти побудував і заснував у Львові театр свого імені (нині це Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької).

Ігор Гаврилів та Леся Бонковська у виставі «Старосвітські дідичі» Гоголя. Режисер Тарас Жирко. Національний центр Леся Курбаса.

німи полями і різними свійськими тваринами, хату, пронизану ароматом запашних сушених трав, грибів і солодким ароматом повидла, пастили, желе, в якій кожні двері мають свою особливу партію скрипу-співу. Режисер усі ці прозові описи вклав в уста самих акторів, які з такою ж самою ніжністю і захопленням намагаються змалювати те, що оточує їхніх героїв, а також їхнє мирне-щасливе життя, лад і взаєморозуміння. Доповнюють їхні розповіді живописні картини, які проєктуються на заднику, та музично-звуковий супровід.

А ще, щоб вповні відчуті і насолодитися цією ідилією, режисер додає до повісті Гоголя свою передісторію про сучасне подружжя (грають ті ж актори), яке так один одному обридло, що старі хочуть чим швидше продати спільну квартиру, поділити гроші і роз'їхатися. Для цього вони наймають Рієлтора (Юрій Чеков), який має у цьому ділі допомогти. Натомість він радить їм свою «батьківщину» (так колись називали житло у селі) привести до ладу, бо ніхто її у такому стані не купить. Подружжя починає ремонт, продовжуючи гризтися і дорікати один одному. Тим часом по радіо диктор (голос Бориса Лободи) починає розповідати повість Гоголя «Старосвітські дідичі». Подружжя прислухається до слів, припиняє сварку і, зазираючи у велике старовинне люстро, потрапляє у минуле. Очевидно, рієлтор, який схожий на автора повісті, вирішив дати цьому подружжю другий шанс. Аби воно могло

переосмислити свої стосунки, змінити ставлення до життя і світу, який їх оточує.

Найбільш зворушливою у виставі є сцена, коли Пульхерія Іванівна зрозуміла, що скоро помре. Вона спокійно, з турботою і ніжністю усім дала настанови, як і де її поховати, як після її смерті доглядати за чоловіком. Коли її не стало, чоловік втратив жагу до життя і п'ять років не міг забути дружину: плакав, печалився, запустив господарство. І одного дня відчув, що Пульхерія має за ним незабаром прийти. Посвітлішав, утішився. Розказав з таким самим спокоєм і ніжністю у голосі, щоб поховали його поруч з жінкою. В кінці актори беруться за руки і разом ідуть за

куліси. Ця сцена викликала неабиякий щем у глядачів, які не могли стримати сліз.

Вистава «Старосвітські дідиці» Тараса Жирка має на меті не тільки утвердити Гоголя як українського письменника, якого «приватизував» свого часу ворожий сусід. А й майстерно змальовує багату і родючу землю, на якій ми живемо з давніх часів, вчить її любити і берегти. А ще показує, які добрі, сповнені любові стосунки були в українських родинях, яким щедрим і гостинним повсякчас був наш народ. Тому радить цінувати один одного, особливо нині, в час війни, триматися разом і бути відданими своїй батьківщині.

«Кар'єра, яку не спинили»

Ангеліна Велика

Під кінець року у театрі імені І. Франка відбулась прем'єра вистави «Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити», за відомою політичною п'єсою Бертольда Брехта. Постановка Дмитра Богомазова змушує нас задуматись над питанням природи влади, тиранії, тоталітаризму та диктатури. Сьогодні, коли в Україні йде війна, ця п'єса набула нових гострих сенсів.

П'єса-памфлет задумана Брехтом ще 1935 року, коли письменник був у вимушеній еміграції в Штатах. Автор закінчив роботу над текстом аж у 1941 році у Фінляндії. То був час, коли нацистська Німеччина вже майже захопила Європу – світом ширилася масштабна кривава війна, і Брехта тоді цікавила тема злету «фюрера» як гангстера, виродка та лиходія. Письменник висміював тирана, показував, що насправді це лише цинічний і безжальний бандит, який нахабно захопив владу.

Дія у виставі відбувається на палубі великого корабля, що впевнено тримається обраного курсу, попри бурі та непогоду (сценографія Петра Богомазова). Неугодних та незгодних з обраним напрямком – цинічно викидають за борт. Гангстери шугають по судну, висять на тросах, немов хижі кажани, пробиваються з-під палуби, як щури, вилазять з усіх щілин. А яскраво-червона піч миттєво перетворює у прах тіла опозиціонерів і ворогів Артуро.

Музичне оформлення додає експресивності, яскравості та динамічності дійству. Оживляють і дарують драйв зонги у виконанні Оповідача – Михайла Кукуюка. Актор з'являється щоразу з оркестровою ями, немов з морських глибин, і дотепними текстами моралізує суспільство, викриває істинну личину героїв, засуджує, висміює, провокує. Артуро Уї грає Віталій Ажнов. Його герой – непоказний, кострубатий холерик, котрий з дрібного шахрая поволі перетворюється на всемогутнього гангстера. За допомогою злочинного оточення, корупції, залякування слабких, зрад-

Сцена з вистави «Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити», за п'єсою Бертольда Брехта. Режисер Дмитро Богомазов. Національний театр ім. І. Франка.

ництва та сили він поволі підкорює собі усе місто. В образі величного вожака криється сірий, непоказний невдаха. Актор вдало поєднує смішні і химерні риси свого героя.

Чи схожий Артуро на Гітлера? Можливо, тільки зовні: охайно зачесане волосся з рівним проділом набік та вуса – дещо нагадують одіозного «фюрера». Проте ми помічаємо схожість героя з не менш відомим нашим сучасником – Путіним. Артуро неодноразово цитує «крилаті вислови-цитати» сумнозвісного диктатора, але прямих ознак схожості з ним у героя немає. Виходить, що Артуро у виконанні актора Ажнова ні на кого не схожий. Проте, здається, він уособлює в собі риси всіх диктаторів минулого століття водночас. Адже кожен з них – і Гітлер, і Сталін, і Мао Дзедун, і Кім Ір Сен – насправді ніколи не був схожий на себе, ховаючись за чимось іншим, більшим, протилежним їх-